

การจัดการความปลอดภัย

ความหมาย

การจัดการความปลอดภัย (Safety Management) หมายถึง การจัดดำเนินการให้ปราศจากภัย ซึ่งเป็นสภาพการณ์ที่มีแนวโน้มจะเกิดอันตรายต่อบุคคลหรือความเสียหายต่อทรัพย์สิน เช่น วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร ซึ่งในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยากแต่มีความเป็นไปได้ที่จะป้องกันและลดการเกิดภัยได้

ความเป็นมา

การจัดการความปลอดภัย ปรากฏหลักฐานเป็นรูปธรรมตั้งแต่หลังยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมที่พัฒนาจากการใช้แรงงานคน แรงงานสัตว์ มาเป็นเครื่องมือ เครื่องจักรที่นำมาทดแทนแรงงานคนและสัตว์ และได้พัฒนามาจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

1. การจัดการความปลอดภัยในต่างประเทศ

เริ่มปรากฏหลักการการจัดการความปลอดภัย เมื่อกว่า 500 ปี มาแล้วโดยประมาณ พ.ศ. 2037 เกิดขึ้นในประเทศเยอรมนี ซึ่งพบปัญหาเกี่ยวกับความปลอดภัย ของผู้ใช้แรงงานที่ทำงานในเมืองโดย จอเจียส อะกริโคลาส (Georgius Agricola) ซึ่งเสนอให้มีการระบายอากาศเพื่อป้องกันโรคที่จะเกิดขึ้นกับคนงานเหมือง ในประเทศฝรั่งเศสปี พ.ศ. 2384 ได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างแรงงานเด็ก และใน พ.ศ. 2436 ฝรั่งเศสได้ตรากฎหมายคุ้มครองความปลอดภัยของพนักงานในโรงงานอย่างจริงจังและในประเทศอังกฤษ พ.ศ. 2257 – พ.ศ. 2331 เพอซิวัล พอท (Percivall Pott) ศัลยแพทย์ในโรงพยาบาล เซนต์ไซโลบัว ในกรุงลอนดอน ได้พบปัญหาเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานและในปี พ.ศ. 2331 รัฐบาลอังกฤษได้ออกพระราชบัญญัติผู้ที่

ทำอาชีพทำความสะอาดปล่องไฟ ในปี พ.ศ. 2517 รัฐบาลอังกฤษได้ออกพระราชบัญญัติสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน (the health and safety at work) เพื่อคุ้มครองดูแลสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของพนักงาน ที่กล่าวมาเป็นตัวอย่างของการจัดการด้านความปลอดภัยในประเทศสำคัญในทวีปยุโรปที่ได้ให้ความสำคัญกับสุขภาพและความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของพนักงานในสถานประกอบการ

ในทวีปอเมริกาเหนือ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับการจัดการความปลอดภัย ดังที่รัฐแมสซาชูเซตส์ เป็นรัฐแรกที่ได้ผ่านกฎหมายว่าด้วยการป้องกันอุบัติเหตุในโรงงานตั้งแต่ พ.ศ. 2420 และมีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุและความปลอดภัยอีกหลายฉบับ เช่น พ.ศ. 2457 สหรัฐอเมริกาได้จัดตั้งสภาแห่งชาติทางด้านความปลอดภัยในงานอุตสาหกรรม (national council for industrial safety) และต่อมาได้เปลี่ยนเป็นสภาความปลอดภัยแห่งชาติ (national safety council) ปีพ.ศ. 2513 รัฐสภาสหรัฐอเมริกาได้ผ่านพระราชบัญญัติความปลอดภัยและอาชีวอนามัย (Occupational Safety and Health Act of 1970) ซึ่งเป็นกฎหมายที่คุ้มครองพนักงานให้ทำงานในสภาพที่ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ

2. การจัดการความปลอดภัยในประเทศไทย

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการความปลอดภัยกับพนักงานที่ทำงานในสถานประกอบการ โดยเป็นประเทศสมาชิกก่อตั้งองค์การกรรมระหว่างประเทศ (ILO : International Labour Organization) ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2462 และรัฐบาลไทยก็ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการและส่งเสริมให้เกิดความปลอดภัยในการทำงาน และมีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการความปลอดภัยที่สำคัญ ดังนี้

พ.ศ. 2471 ประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน

พ.ศ. 2482 ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2482 ซึ่งกำหนดมาตรฐานของการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยของพนักงาน ฯลฯ และมีการแก้ไขปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอีกหลายฉบับ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2535 กระทรวงอุตสาหกรรมได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 โดยสาระสำคัญของพ.ร.บ.นี้เกี่ยวกับการจัดตั้งโรงงาน การกำกับดูแลโรงงาน ความปลอดภัยและอาชีวอนามัย มลพิษและสิ่งแวดล้อมและมีการกำหนดบทลงโทษไว้ด้วย

พ.ศ. 2525 รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการป้องกันอุบัติเหตุแห่งชาติ (คปอ.) โดยสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมีนายกรัฐมนตรีนั่งเป็นประธานคณะกรรมการซึ่งเป็นการจัดการความปลอดภัยที่เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการความปลอดภัยและสอดคล้องกับสภาวะการณ์ของโลก ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย โดยการกำหนดระบบจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ที่นำไปใช้ในการทำงานหรือ ISO 18000 ซึ่งองค์การการค้าโลกได้ให้ความสำคัญ และได้ประกาศใช้แล้ว แต่ยังไม่มีความสมบูรณ์อย่างทั่วถึง แต่ในประเทศไทยอุตสาหกรรมได้นำไปใช้และยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อพนักงานในสถานประกอบการอย่างกว้างขวาง

หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านความปลอดภัย การจัดการองค์การความปลอดภัย ในประเทศไทย

แม้ว่าการจัดการความปลอดภัยจะไม่มีสภาพบังคับในระดับนานาชาติตามระบบมาตรฐาน ISO 18000 ก็ตาม แต่ในประเทศที่พัฒนาแล้วจะให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในการ

ทำงานอย่างกว้างขวาง เพื่อคุ้มครองพนักงานที่ทำงานในโรงงาน สำหรับประเทศไทยมีหน่วยงานที่ต้องมีความรับผิดชอบด้านการจัดการความปลอดภัยอยู่หลายหน่วยงานดังนี้

1. กระทรวงอุตสาหกรรม โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และมีกรมที่ต้องรับผิดชอบต่อการจัดการด้านความปลอดภัย 2 กรม คือกรมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่อนุญาตให้มีการจัดตั้งโรงงานโดยมีหลักประกันด้านความปลอดภัยและกรมทรัพยากรธรณี ซึ่งดูแลควบคุมการทำเหมืองแร่ให้มีความปลอดภัยในการทำงาน

2. กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม มีกฎหมายหลักที่ใช้คือพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งจะต้องคุ้มครอง ดูแล กำกับสถานประกอบ การให้มีความปลอดภัยในการทำงานและการป้องกันอุบัติเหตุในสถานประกอบการ

3. กระทรวงสาธารณสุข มีกฎหมายหลักคือพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มีสาระสำคัญคือดูแลความปลอดภัยและอาชีวอนามัยแก่ผู้ประกอบการอาชีพด้านธุรกิจอุตสาหกรรมทุกด้าน

4. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีกฎหมายหลักคือพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 โดยมีหน้าที่ ควบคุม กำกับ การอนุญาตการใช้วัตถุอันตรายอันจะเกิดแก่บุคคลและสภาพแวดล้อมโดยรวม เป็นการให้ความปลอดภัยแก่ผู้ปฏิบัติงานในการประกอบอาชีพด้านอุตสาหกรรมการผลิตอุตสาหกรรมการเกษตร ฯลฯ

การจัดการความปลอดภัยจะต้องมีองค์การหรือหน่วยงานมาทำหน้าที่จัดการเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติซึ่งลักษณะของการจัดการองค์การความปลอดภัยควรมีลักษณะและการปฏิบัติงานในรูปแบบองค์การและมีคณะกรรมการ ดังนี้

1. สมาชิกของคณะกรรมการฝ่ายจัดการความปลอดภัย ควรประกอบด้วยประธานหรือตัวแทนของประธานบริษัท ผู้จัดการทั่วไป ผู้จัดการฝ่ายขาย ผู้จัดการฝ่ายให้บริการและผู้จัดการโรงงาน

2. ควรจัดประชุมคณะกรรมการฝ่ายจัดการความปลอดภัยในทุก ๆ เดือน

3. ต้องจัดเจ้าหน้าที่ประจำคณะกรรมการอย่างน้อย 1 คน ทำหน้าที่เป็นเลขานุการของคณะกรรมการฝ่ายจัดการความปลอดภัย มีหน้าที่จัดเก็บและรวบรวมข้อมูล คำสั่ง กฎเกณฑ์ รายงานและสถิติเกี่ยวกับอุบัติเหตุและสภาพความไม่ปลอดภัยต่าง ๆ และเป็นผู้จัดทำเอกสารเพื่อรณรงค์สร้างความปลอดภัยให้แก่พนักงานและคอยติดตามผลการปฏิบัติงานตามคำสั่ง

4. หน้าที่และความรับผิดชอบของ คณะกรรมการฝ่ายจัดการความปลอดภัย ควรประกอบด้วย

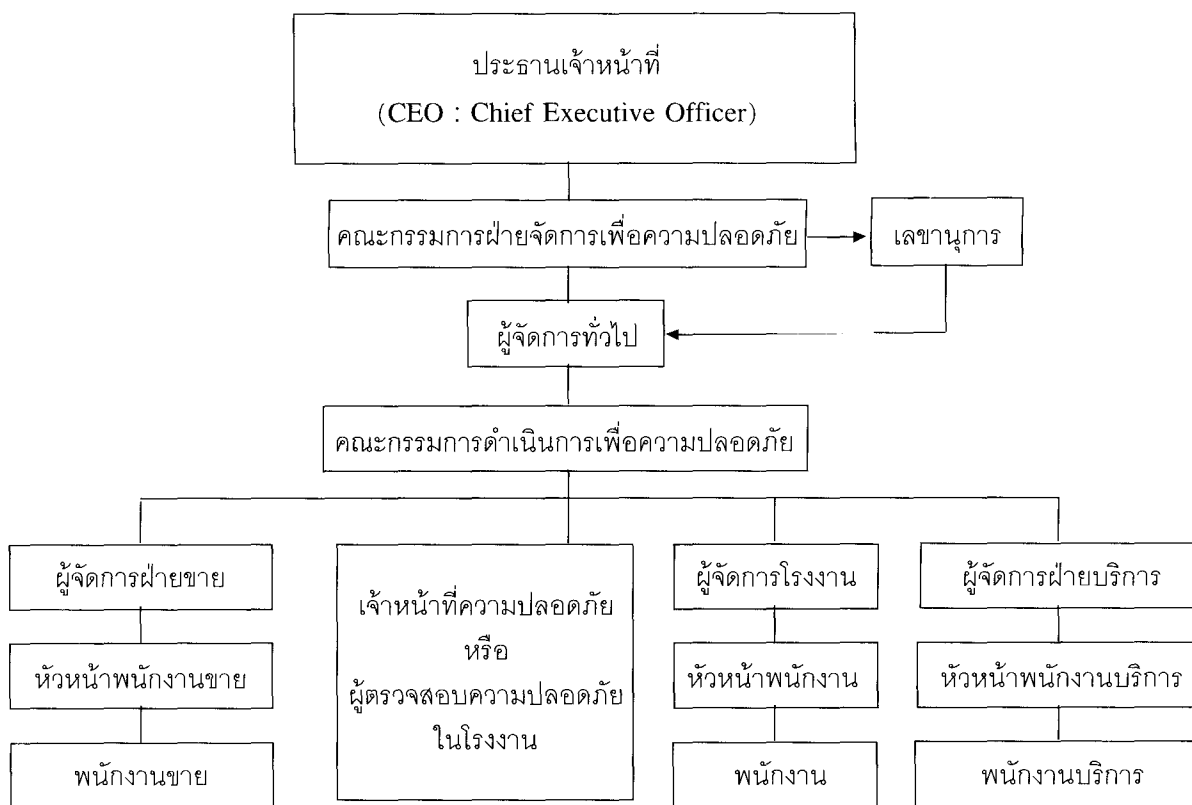
4.1 กำหนดนโยบายด้านความปลอดภัยเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน

4.2 ตรวจสอบและทบทวนหน้าที่ ผลการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาให้สอดคล้องกับนโยบายด้านความปลอดภัย

4.3 ติดตามและวิเคราะห์สาเหตุและแนวโน้มในการเกิดอุบัติเหตุและสภาพความไม่ปลอดภัยทั้งในด้านความร้ายแรงของอุบัติเหตุและความถี่ของการเกิดอุบัติเหตุ

4.4 จัดทำงบประมาณรายจ่ายสำหรับการดำเนินการเพื่อป้องกันอุบัติเหตุและเสริมสร้างความปลอดภัย

4.5 ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงการจ้ดองค์การเพื่อความปลอดภัยให้สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนไป คณะกรรมการจัดการความปลอดภัยของบริษัทหรือสถานประกอบการผู้ทำหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบสูงสุดควรเป็นประธานเจ้าหน้าที่บริหาร หรือ CEO ดังแสดงในภาพ

ภาพ แสดงลักษณะสายงานขององค์การจัดการเพื่อความปลอดภัย

ที่มา : ปรับปรุง จากวิฑูรย์ สิมะโชคดี: 2550 หน้า 57

การทำหน้าที่ของคณะกรรมการจัดการความปลอดภัยดังแสดงในภาพ ควรมีลักษณะที่เป็นหน่วยงาน ที่ขึ้นตรงต่อคณะกรรมการจัดการความปลอดภัย ซึ่งมีประธานเจ้าหน้าที่ (CEO) เป็นผู้รับผิดชอบดูแลจึงจะเกิดผลในทางปฏิบัติ

การจัดการศึกษาด้านการจัดการความปลอดภัยในประเทศไทย

ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 และยกเลิกเมื่อ พ.ศ. 2535 แล้วได้ออกพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในการทำงาน ในสถานประกอบการอีกหลายฉบับ เพื่อคุ้มครองการใช้ชีวิตของพนักงานและลดการเกิดอุบัติเหตุต่างๆ และให้สอดคล้องกับระบบมาตรฐาน ISO 18000 ซึ่งว่าด้วยอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน และในปี พ.ศ. 2512 สภามหาวิทยาลัยมหิดลได้อนุมัติหลักสูตรอาชีวอนามัย ระดับปริญญาตรี ขึ้น ในคณะสาธารณสุขศาสตร์ขึ้นเป็นครั้งแรก และต่อมาก็ได้มีมหาวิทยาลัยของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน ได้เปิดสอนหลักสูตรเกี่ยวกับการจัดการความปลอดภัย เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายด้านแรงงาน ระบบอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน และกฎหมายของกระทรวงแรงงาน เพื่อประโยชน์ต่อพนักงานให้ได้รับความปลอดภัยในการทำงาน ดังนี้

1. **หลักสูตรวิศวกรรมด้านความปลอดภัย** เปิดสอนที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

2. **หลักสูตรวิทยาศาสตร์ด้านความปลอดภัย** เปิดสอนที่มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และมหาวิทยาลัยหัวเฉียวฯ

ประโยชน์ของการจัดการความปลอดภัย

การจัดการความปลอดภัยที่มีในโรงงานหรือสถานประกอบการจะมีผลโดยตรงต่อโรงงานหรือสถานประกอบการทำให้มีความปลอดภัยในการทำงาน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม อาจทำให้พนักงานได้รับบาดเจ็บ สูญเสียอวัยวะหรืออาจถึงขั้นเสียชีวิตได้ ซึ่งสถิติด้านอุบัติเหตุในประเทศไทยยังสูงมากถ้าเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับหน่วยงานหรือองค์กรมี ดังนี้

1. **ผลผลิตเพิ่มขึ้น** การทำงานอย่างปลอดภัยในสถานประกอบการ ที่มีสภาพแวดล้อมที่ถูกต้อง สุขลักษณะเครื่องจักรมีอุปกรณ์ป้องกันอันตรายเพียงพอ จะทำให้พนักงานมีขวัญและกำลังใจในการทำงานสูงกว่าสภาพการทำงานที่อันตรายหรือเสี่ยงต่อการบาดเจ็บ เพราะพนักงานมีความรู้สึกปลอดภัย ความหวาดกลัวหรือวิตกกังวลก็ลดลง จึงมีความมั่นใจทำงานได้เต็มที่และรวดเร็วยิ่งขึ้นผลผลิตโดยรวมของสถานประกอบการจึงเพิ่มขึ้นด้วย

2. **ต้นทุนการผลิตลดลง** เมื่อสถิติการเกิดอุบัติเหตุของสถานประกอบการลดลง ความสูญเสียหรือค่าใช้จ่าย สำหรับอุบัติเหตุก็น้อยลง สถานประกอบการสามารถประหยัดเงินค่ารักษาพยาบาล ค่าเงินเข้ากองทุนเงินทดแทน ค่าซ่อมแซมเครื่องจักร เป็นต้น ค่าใช้จ่ายต่างๆ เหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนการผลิตทั้งหมด หากเกิดอุบัติเหตุขึ้น เมื่อสภาพการทำงานมีความปลอดภัยไม่มีการเกิดอุบัติเหตุ สถานประกอบการไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายส่วนนี้ ต้นทุนในการผลิตจึงลดลงได้

3. **กำไรและผลตอบแทนมากขึ้น** การทำงานอย่างปลอดภัยทำให้ผลผลิตและผลกำไรสูงขึ้นและต้นทุนการผลิต และต้นทุนการให้บริการต่ำลงแล้ว โอกาสที่สินค้าและการบริการของสถานประกอบการจะแข่งขันด้านราคาในท้องตลาดก็สูงขึ้นด้วย เป็นเหตุให้สถานประกอบการได้กำไรและผลตอบแทนมากขึ้น

4. ลงทุนทรัพยากรมนุษย์แก่ประเทศชาติ การเกิดอุบัติเหตุทุกครั้ง มักจะทำให้พนักงานบาดเจ็บ บางครั้งร้ายแรงถึงขั้นพิการทุพพลภาพหรือตาย เป็นผลให้ประเทศชาติต้องสูญเสียทรัพยากรที่สำคัญไป โดยเฉพาะเมื่อผู้บาดเจ็บล้มตายนั้นเป็นพนักงานที่มีฝีมือ มีความชำนาญงานจากการฝึกฝนเรียนรู้เป็นเวลานาน การสูญเสียพนักงานเหล่านั้นจึงไม่ควรเกิดขึ้น นอกจากนั้นความพิการหรือทุพพลภาพยังเป็นภาระของครอบครัวญาติพี่น้องและสังคมด้วยการทำให้สภาพการทำงานมีความปลอดภัย จึงเป็นการลงทุนไว้ซึ่งทรัพยากรที่สำคัญของชาติ

5. เป็นปัจจัยในการจูงใจ ความปลอดภัยในการดำรงชีวิตและการทำงานเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ตามทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ (Maslow motivation theory) การจัดสภาพการทำงานให้ปลอดภัย จึงเป็นเครื่องมือในการจัดการอย่างหนึ่งเป็นการจูงใจให้พนักงานมีความพึงพอใจในการทำงานมากขึ้น

สรุป

การจัดการความปลอดภัย มีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ในการประกอบอาชีพในทางธุรกิจ

อุตสาหกรรมทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรมบริการ ตลอดจนการให้บริการด้านสุขภาพ การท่องเที่ยว การบันเทิงหรือการจัดการศึกษา ความปลอดภัยเป็นปัจจัยสำคัญและมีความสำคัญจนกระทั่งในระดับนานาชาติได้กำหนดมาตรฐานอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน (ISO 18000) มาใช้ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตการทำงาน ทรัพย์สิน เครื่องมือ เครื่องจักร เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายที่ประมาณค่าไม่ได้ โดยเฉพาะความไม่ปลอดภัยที่เกิดขึ้นกับคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าสูงสุด ไม่สามารถคิดเป็นมูลค่าได้ ดังนั้นการจัดการความปลอดภัยควรจะได้รับ การยอมรับ และให้ความรู้ด้านการจัดการความปลอดภัย ตั้งแต่ระดับครอบครัว สถานศึกษา สถานประกอบการ อย่างจริงจังและทั่วถึง อันจะเป็นผลดีต่อมนุษยชาติและสภาพแวดล้อมโดยรวม

ณรงค์ศักดิ์ มณีแสง

บรรณานุกรม

- กตัญญู นีรัญสมบูรณ์. (2545) **การบริหารอุตสาหกรรม**. กรุงเทพฯ : เท็ค แอนด์เจอร์นัลพับลิเคชั่น.
 เกรียงศักดิ์ อุดมสินโรจน์. (2539). **วิศวกรรมสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ : มิตร-นราการพิมพ์.
 โกศล ดิศีลธรรม. (2548). **การสร้างประสิทธิผลระบบบำรุงรักษา**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
 วิฑูรย์ สิมะโชคดี และวีรพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ (2550). **วิศวกรรมและการบริหารความปลอดภัยในโรงงาน**. กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).